

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ;

Σύνοψη κεφαλαίου

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ αποτελεί εισαγωγή στις επιστήμες της εκπαίδευσης. Εδώ αναφερόμαστε στην έλξη που ασκεί το αντικείμενο στους φοιτητές και τις φοιτήτριες και εξετάζουμε τη ραγδαία ανάπτυξη του πεδίου τα τελευταία χρόνια. Παρότι παρουσιάζουμε επίσης τη σημαντική συμβολή των συναφών επιστημονικών πεδίων της κοινωνιολογίας, της ψυχολογίας, της ιστορίας και της φιλοσοφίας, υποστηρίζουμε ότι η κεντρική θέση που κατέχει η εκπαίδευση προσδίδει στις επιστήμες της εκπαίδευσης την ιδιαίτερη ταυτότητά τους.

Επιστήμες της εκπαίδευσης: Το αντικείμενο

Πρώτη επαφή

Ως σπουδαστές και σπουδάστριες των επιστημών της εκπαίδευσης, έχουμε μια ενδιαφέρουσα σχέση με το αντικείμενο, καθώς όλες και όλοι είμαστε προϊόντα εκπαιδευτικών συστημάτων και άρα έχουμε τη δική μας μοναδική οπτική που απορρέει από τις διαφορετικές εμπειρίες του καθενός μας. Η εκπαίδευση αποτελεί, για τους περισσότερους από μας, αναπόσπαστο τμήμα των πρώτων 16-22 χρόνων της ζωής μας και, εντούτοις, συχνά την κατανοούμε ελάχιστα ως σύστημα ή διεργασία, ως κάτι που υπερβαίνει τη βιωματική εμπειρία που έχει ο καθένας μας από ένα σύνολο μαθημάτων και εξετάσεων. Ο ρόλος που αναλαμβάνουμε να παίζουμε ως μαθητές είναι να βιώνουμε και όχι να αμφισβητούμε τη φύση του εκπαιδευτικού συστήματος και των συνακόλουθων διαδικασιών του. Οι επιστήμες της εκπαίδευσης ως γνωστικό αντικείμενο αντιστρέφουν αυτή τη διαδικασία και μας καλούν να αναρωτηθούμε τι είναι η εκπαίδευση, για ποιον υπάρχει, ποιος την ελέγχει και γιατί. Στην ουσία, καλούμαστε να δούμε με κριτικό μάτι κάθε πτυχή της εκπαίδευσης, καθώς και τις κοινωνικές και πολιτικές δομές στις οποίες αυτή εντάσσεται.

Άσκηση αναστοχασμού: Το δικό σας παρελθόν στην εκπαίδευση

Σκεφτείτε τον χρόνο που έχετε περάσει στην εκπαίδευση.

Σας είχε δοθεί ποτέ η ευκαιρία να σχολιάσετε τις εμπειρίες σας;

Πιστεύετε ότι πρέπει να συμμετέχουν οι μαθητές και οι φοιτητές στις αποφάσεις που αφορούν την εκπαίδευσή τους;

Σε γενικές γραμμές, τα επιστημονικά περιοδικά και τα εγχειρίδια που χρησιμοποιείτε από την αρχή των σπουδών σας προϋποθέτουν ένα ορισμένο επίπεδο κατανόησης και γνώσεων γύρω από τα εκπαιδευτικά ζητήματα, το οποίο πιθανότατα δεν έχετε ακόμη κατακτήσει στο στάδιο αυτό. Έτσι, ενώ υπάρχουν πολλά κείμενα κατάλληλα για φοιτητές που έχουν ήδη κάποια γνώση του αντικειμένου, υπάρχουν πολύ λίγα εισαγωγικά εγχειρίδια για όσους τώρα ξεκινούν τις σπουδές τους. Το παρόν βιβλίο έχει στόχο να σας εισαγάγει στη μελέτη της εκπαίδευσης και να αποτελέσει το σημείο εκκίνησης για την πρόοδό σας. Περιγράφει τους βασικούς τομείς των επιστημών της εκπαίδευσης και τα βασικά ζητήματα με τα οποία απασχολούνται. Στο κείμενο αναφερόμαστε, όπου είναι δυνατό, στην τρέχουσα βιβλιογραφία στην οποία θα πρέπει να έχετε πρόσβαση. Γνωρίζουμε, επίσης, ότι η ενασχόληση με τα βασικά ερωτήματα και ζητήματα σε τόσο μικρό χώρο μπορεί στην πραγματικότητα να έχει αντίθετα αποτελέσματα και να προκαλέσει στρεβλώσεις λόγω υπεραπλούστευσης. Θέλουμε, λοιπόν, να τονίσουμε ότι σκοπός μας είναι να παρουσιάσουμε μια εισαγωγή στη μελέτη της εκπαίδευσης, να περιγράψουμε τα θεωρητικά ζητήματα και να ενθαρρύνουμε τους αναγνώστες να διερευνήσουν το αντικείμενο σε μεγαλύτερο βάθος.

Η ανάπτυξη των επιστημών της εκπαίδευσης

Στο παρελθόν, οι επιστήμες της εκπαίδευσης θεωρούνταν εν πολλοίς μέρος της εκπαίδευσης/κατάρτισης των εκπαιδευτικών (Burton & Bartlett, 2006a). Στην ουσία, αυτός ο τομέας σπουδών δημιουργήθηκε κατά την περίοδο διεύρυνσης της εκπαίδευσης μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, εξέλιξη από την οποία προέκυψε η ανάγκη για καλύτερης ποιότητας εκπαιδευτικούς. Για να ικανοποιηθεί αυτή η ζήτηση, επιμηκύνθηκαν τα προγράμματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών στα παιδαγωγικά κολέγια, ενώ, βάσει της Έκθεσης Robbins (1963), εκφράστηκε η πρόθεση να αναβαθμιστεί η διδασκαλία σε αντικείμενο αποκλειστικά πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Έτσι ακολούθησε η δημιουργία ενός νέου πτυχίου Μπάτσελορ στην Εκπαίδευση (BEd), το οποίο περιλάμβανε τόσο θεωρητικά όσο και πρακτικά μαθήματα για την εκπαίδευση. Το περιεχόμενο αυτών των νέων εκπαιδευτικών προγραμμάτων BEd δημιουργήθηκε σε μεγάλο βαθμό από αντικείμενα που ήδη διδάσκονταν στα αντίστοιχα πανεπιστήμια. Έτσι, η

ακαδημαϊκή μελέτη της εκπαίδευσης κατέληξε να απαρτίζεται κυρίως από μαθήματα κοινωνιολογίας, ψυχολογίας, φιλοσοφίας και ιστορίας της εκπαίδευσης, δηλαδή τα λεγόμενα «βασικά επιστημονικά πεδία» (McCulloch, 2012).

Τα επιστημονικά αυτά αντικείμενα, αντί να συντίθενται σε ένα ενιαίο γνωστικό αντικείμενο, παρέμεναν συνήθως διακριτές ενότητες και διδάσκονταν χωριστά. Για πολλούς φοιτητές, παρουσιάζονταν μεμονωμένα και δεν συνδέονταν επαρκώς με άλλα κομμάτια της επαγγελματικής τους εκπαίδευσης, έτσι ώστε να πείθονται ότι αξίζει να τα διδάσκονται. Για αυτούς τους φοιτητές, στο επίκεντρο των σπουδών τους βρίσκονταν τα αντικείμενα που επρόκειτο να διδάξουν, η ίδια η διδακτική πρακτική και, κυρίως, ορισμένες πτυχές της διαχείρισης και του ελέγχου της τάξης. Σε μια προσπάθεια να γίνει η θεωρητική και ακαδημαϊκή μελέτη της εκπαίδευσης πιο σχετική με τις ανάγκες των μελλοντικών δασκάλων και καθηγητών, πολλά προπτυχιακά προγράμματα άρχισαν να δημιουργούν μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση. Στο πλαίσιο αυτό, αναπτύχθηκε αυτό που έγινε γνωστό ως *αναλυτικό πρόγραμμα [curriculum]*, *επαγγελματικές ή ακόμη και παιδαγωγικές σπουδές* (Lawn & Furlong, 2009). Εκ των υστέρων, αυτή η εξέλιξη μπορεί να θεωρηθεί σημείο καμπής για την ανάπτυξη του εξειδικευμένου πεδίου μελέτης της εκπαίδευσης.

Ως απόρροια των πολιτικών και οικονομικών πιέσεων κατά τις δεκαετίες του 1970 και 1980, η θεωρητική μελέτη της εκπαίδευσης ως συστατικό των προγραμμάτων εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών έπεσε σε δυσμένεια. Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών δέχτηκε επικρίσεις, γιατί θεωρήθηκε πολύ απομακρυσμένη από την τάξη. Θεωρήθηκε επίσης ότι αγνοεί σε μεγάλο βαθμό τον πρακτικό χαρακτήρα της διδασκαλίας και ότι προωθεί προοδευτικές ιδεολογίες γύρω από την εκπαίδευση. Έτσι, από τη δεκαετία του 1980 και έπειτα, ο χαρακτήρας της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών άλλαξε δραστικά. Η έμφαση μετατοπίστηκε πια σταθερά στην κατάρτιση και όποια ίχνη υπήρχαν από τις ακαδημαϊκές παιδαγωγικές σπουδές εξαφανίστηκαν από τα προγράμματα Αρχικής Κατάρτισης Εκπαιδευτικών (ITT). Ωστόσο, σε μικρό χρονικό διάστημα αφότου εξαφανίστηκε η κριτική μελέτη της εκπαίδευσης από τα προγράμματα εκπαίδευσης εκπαιδευτικών, άρχισαν να δημιουργούνται νέα προγράμματα υπό τον τίτλο των επιστημών της εκπαίδευσης σε έναν γοργά αναπτυσσόμενο τομέα που χρηματοδοτούνταν από το Συμβούλιο Χρηματοδότησης της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Αγγλία (HEFCE). Θεωρούμε ότι υπάρχουν διάφοροι λόγοι για τη γοργή ανάπτυξη αυτού του αντικειμένου και για τη δημοφιλία του στον φοιτητικό πληθυσμό (Bartlett & Burton, 2006a).

Η αύξηση του αριθμού των φοιτητών που εισάγονταν στην ανώτατη εκπαίδευση και η συνακόλουθη ανάπτυξη σπονδυλωτών πτυχιακών προγραμμάτων που επέτρεπε μεγαλύτερη ευελιξία στην επιλογή των μαθημάτων, σήμαινε ότι οι επιστήμες της εκπαίδευσης άρχισαν να θεωρούνται σημαντικό συστατικό σε διάφορους συνδυα-

σμούς. Έτσι, οι φοιτητές συνδύαζαν τις επιστήμες της εκπαίδευσης με την αθλητική επιστήμη, την αγγλική φιλολογία, τις θεατρικές σπουδές, τις θρησκευτικές σπουδές, τη γεωγραφία κ.ά. Το αντικείμενο άρχισε να αποκτά σημασία για όσους φοιτητές σχεδίαζαν ένα επαγγελματικό μέλλον που περιλάμβανε τη συνεργασία με ανθρώπους σε διάφορα πλαίσια. Η διδασκαλία είναι το πρώτο επάγγελμα που μας έρχεται στο μυαλό, υπάρχουν όμως και άλλα, όπως η διαχείριση προσωπικού, οι υπηρεσίες υγείας και πρόνοιας, το λιανικό εμπόριο, οι εκδόσεις και διάφορα άλλα.

Η πρόσφατη τάση την οποία ακολουθούν πολλοί φοιτητές που σκοπεύουν να γίνουν εκπαιδευτικοί, δηλαδή να ολοκληρώνουν ένα πρώτο πτυχίο και στη συνέχεια να κάνουν το Μεταπτυχιακό Πιστοποιητικό στην Εκπαίδευση (PGCE) και όχι να παρακολουθούν εξαρχής το παραδοσιακό πρόγραμμα BEd, καθιστά τις επιστήμες της εκπαίδευσης ένα πιο ελκυστικό κομμάτι αυτού του πρώτου πτυχίου. Αυτή η αλλαγή σκηνικού στην εκπαίδευση εκπαιδευτικών έχει κάνει πολλές παιδαγωγικές σχολές να επιδιώκουν ενεργά να διαφοροποιήσουν τα μαθήματά τους, με τις επιστήμες της εκπαίδευσης να αποτελούν μια προφανή πρόσθετη επιλογή από τη σκοπιά των ιδρυμάτων.

Ο χαρακτήρας των επιστημών της εκπαίδευσης

Όποια απόφαση και αν πάρετε τελικά για τη σταδιοδρομία σας ως φοιτητές επιστημών της εκπαίδευσης, έχετε ήδη επιλέξει την εκπαίδευση ως ακαδημαϊκό πεδίο σπουδών και άρα θα πρέπει να προσεγγίσετε το πεδίο αυτό κριτικά. Θα επιχειρήσετε να απαντήσετε βασικά ερωτήματα όπως: Τι είναι η εκπαίδευση και ποιοι είναι οι στόχοι της; Πώς συντελείται η μάθηση και πόσο εξαρτώνται οι επιδόσεις από τη φυσική ικανότητα των μαθητών ή από κοινωνικούς παράγοντες όπως το εισόδημα, οι αλλαγές στις περιστάσεις ζωής, το φύλο και η εθνική καταγωγή; Η προσοχή σας θα στραφεί επίσης στην εκπαιδευτική πολιτική και τα πολιτικά ζητήματα που αφορούν την εκπαίδευση, καθώς και στους τρόπους με τους οποίους ερευνώνται όλα αυτά τα φαινόμενα.

Με την επιστροφή της ακαδημαϊκής μελέτης της εκπαίδευσης και τον αυξανόμενο αριθμό φοιτητών που έχουν τις επιστήμες της εκπαίδευσης στον τίτλο του πτυχίου τους, γίνεται για άλλη μια φορά φανερό η σημασία των παραδοσιακών επιστημονικών πεδίων στα οποία βασίζονται οι επιστήμες της εκπαίδευσης. Πτυχές της εκπαίδευσης μελετώνται στο πλαίσιο διάφορων πεδίων, κυρίως της φιλοσοφίας, της ψυχολογίας, της κοινωνιολογίας και της ιστορίας, στον βαθμό που αποτελούν μέρος του ιδιαίτερου ενδιαφέροντός τους για την ανθρώπινη κατάσταση. Ωστόσο, η εκπαίδευση θεωρείται επίσης θεμιτό πεδίο αυτόνομης μελέτης από τον Οργανισμό Διασφάλισης Ποιότητας (QAA), σύμφωνα με τον οποίο:

Ουσιαστικά, οι επιστήμες της εκπαίδευσης ασχολούνται με την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι άνθρωποι αναπτύσσονται και μαθαίνουν σε όλη τη διάρκεια της ζωής τους, καθώς και με τη φύση της γνώσης και την κριτική ενασχόληση με τους τρόπους που γνωρίζουμε και κατανοούμε. Περιλαμβάνουν την αυστηρή επιστημονική ανάλυση των εκπαιδευτικών διαδικασιών, συστημάτων και προσεγγίσεων, καθώς και των πολιτισμικών, κοινωνικών, πολιτικών, ιστορικών και οικονομικών πλαισίων τους. (QAA, 2015: 6)

Άσκηση αναστοχασμού: Ο χαρακτήρας των επιστημών της εκπαίδευσης

Σκεφτείτε τις δικές σας εμπειρίες από τις επιστήμες της εκπαίδευσης μέχρι στιγμής.

Πώς σχετίζονται με την παραπάνω οπτική του QAA σχετικά με το περιεχόμενο των επιστημών της εκπαίδευσης;

Αυτό σημαίνει ότι η εκπαίδευση βρίσκεται στο επίκεντρο της μελέτης και επομένως αντλεί εκλεκτικιστικά τα στοιχεία που χρειάζεται από τα άλλα επιστημονικά πεδία. Έτσι, ενώ οι φοιτητές ψυχολογίας μελετούν τις πτυχές της εκπαίδευσης που τους αφορούν σε σχέση, για παράδειγμα, με τη γνωστική ανάπτυξη, οι φοιτητές των επιστημών της εκπαίδευσης μελετούν ορισμένες πλευρές της θεωρίας της ψυχολογίας όταν εξετάζουν τη διαδικασία μάθησης στα σχολεία και τα πανεπιστήμια. Έχει ενδιαφέρον να παρακολουθήσει κανείς τις σχέσεις κύρους μεταξύ αυτών των παλαιότερων αντικειμένων και των νεότερων, με την έννοια ότι τα παλαιότερα επιστημονικά πεδία διαθέτουν μια καλύτερα ανεπτυγμένη θεωρητική βάση που θεωρούν ότι τους ανήκει.

Οι Davies και Hogarth (2004) δεν ήταν σε θέση να διαπιστώσουν μια ξεκάθαρη συναίνεση ως προς τη φύση των επιστημών της εκπαίδευσης, και άρα θα είχε μια αξία να διερευνήσουμε τα στοιχεία που συνθέτουν τις βασικές παραμέτρους τους.

Ορισμένα από αυτά τα στοιχεία που κατά τη γνώμη μας χαρακτηρίζουν το αντικείμενο είναι ότι:

- Είναι νέο και αναπτυσσόμενο
- Υιοθετεί μια κριτική, αναλυτική προσέγγιση «αντίστασης» στη μελέτη της εκπαίδευσης
- Καταπιάνεται κριτικά με τις θεμελιώδεις, διαφιλονικούμενες έννοιες
- Διερευνά διάφορες οπτικές, όχι μόνο αυτές των εκπαιδευτικών και των σχολείων
- Αποδύεται σε πολλαπλές, και όχι μονοσήμαντες, εξηγήσεις των φαινομένων.

Έτσι, ο τρόπος με τον οποίο οι επιστήμες της εκπαίδευσης διευκολύνουν την κριτική θεώρηση των εκπαιδευτικών φαινομένων έρχεται σε έντονη αντίθεση με την «τεχνοκρατική-λογική» προσέγγιση στην κατάρτιση των εκπαιδευτικών που περιγράφηκε νωρίτερα. Ακόμη και στο πλαίσιο προγραμμάτων που δεν αφορούν την κατάρτιση εκπαιδευτικών, οι επιστήμες της εκπαίδευσης διαπνέονται σε έναν βαθμό από αυτή τη διάχυτη κουλτούρα, εφόσον πρέπει να εξετάσουν και να περιγράψουν τις υπάρχουσες εκπαιδευτικές διαδικασίες και τα υπάρχοντα εκπαιδευτικά συστήματα προκειμένου να τα αναλύσουν. Ωστόσο, η δυνατότητα άσκησης κριτικής και επανεξέτασης των εκπαιδευτικών πολιτικών και διαδικασιών είναι διαθέσιμη στους φοιτητές των επιστημών της εκπαίδευσης με έναν τρόπο που δεν υφίσταται για τους φοιτητές της Αρχικής Κατάρτισης Εκπαιδευτικών (ITT). Οι επιστήμες της εκπαίδευσης προσφέρουν ένα σύνολο αναλυτικών λόγων¹ που διευκολύνουν τη σε βάθος εξέταση των εκπαιδευτικών φαινομένων καθώς τα σώματα γνώσης και οι κοινωνικές συνθήκες αλλάζουν, αναπτύσσονται και φθίνουν.

Αν και τα κριτήρια αξιολόγησης των επιστημών της εκπαίδευσης (QAA, 2015) αποτελούν οδηγό για όσους σχεδιάζουν νέα εκπαιδευτικά προγράμματα, η δομή και το περιεχόμενο των προγραμμάτων για τις επιστήμες της εκπαίδευσης ποικίλλει σε μεγάλο βαθμό. Ωστόσο, στο επίκεντρο κάθε προγράμματος υπάρχει η κριτική ανάλυση βασικών ζητημάτων όπως είναι ο χαρακτήρας της εκπαίδευσης, το περιεχόμενο και η ανάπτυξη των αναλυτικών προγραμμάτων, η διδασκαλία και η μάθηση, η σχέση μεταξύ ικανοτήτων, ευκαιριών και επιτυχίας, καθώς και τα ζητήματα πολιτικών που επηρεάζουν όλα τα παραπάνω. Είναι λάθος να βλέπει κανείς τις επιστήμες της εκπαίδευσης ως ένα αντικείμενο που εστιάζει αποκλειστικά στο σχολείο. Μια τέτοια θεώρηση είναι πιθανή λόγω των ιστορικών δεσμών με την κατάρτιση των εκπαιδευτικών, αλλά σίγουρα δεν είναι βάσιμη, αφού οι επιστήμες της εκπαίδευσης περιλαμβάνουν κάθε πτυχή της εκπαίδευσης. Το εύρος του πεδίου είναι εξαιρετικά μεγάλο: από την ανάπτυξη των μικρών παιδιών μέχρι τη μάθηση στην ανώτατη εκπαίδευση, τον χώρο εργασίας και την τρίτη ηλικία – μια πραγματική μελέτη της διά βίου μάθησης.

Ας στραφούμε τώρα στο ενδιαφέρον που παρουσιάζει η εκπαίδευση για διάφορα σημαντικά επιστημονικά πεδία που ασχολούνται με τη μελέτη των ανθρώπων και της κοινωνίας. Από τη συζήτηση θα φανεί πώς οι προσεγγίσεις και οι θεωρίες που έχουν αναπτυχθεί στο πλαίσιο αυτών των πεδίων μπορούν να αξιοποιηθούν από τους φοιτητές των οποίων βασικός στόχος είναι η μελέτη της ίδιας της εκπαίδευσης.

1. (Σ.τ.Ε): Discourse/Discourses: αποδίδεται ως λόγος με την έννοια της θεώρησης ή του τρόπου με τον οποίον αντιλαμβανόμαστε και μιλάμε για ένα συγκεκριμένο θέμα, π.χ. λόγος για το αναλυτικό πρόγραμμα. Δεν πρόκειται δηλαδή για τον φιλοσοφικό όρο Λόγος, που σημαίνει ορθός λόγος.

Τα παραδοσιακά επιστημονικά πεδία και οι επιστήμες της εκπαίδευσης

Η εκπαίδευση και οι διαδικασίες που περιλαμβάνει αποτελούν βασικό στοιχείο κάθε κοινωνίας και ενδιαφέρουν ιδιαίτερα εκείνα τα πεδία μελέτης που έχουν στο επίκεντρό τους την ανθρώπινη κατάσταση. Στο βιβλίο αυτό κάνουμε συγκεκριμένα αναφορά στη φιλοσοφία, την κοινωνιολογία, την ψυχολογία και την ιστορία.

Φιλοσοφία

Σύμφωνα με τον Curtis (2011), η φιλοσοφία και οι φιλόσοφοι ασχολούνται με ζητήματα που αφορούν την εκπαίδευση, τη μάθηση και τη διδασκαλία εδώ και πάνω από 3.000 χρόνια, από τις απαρχές της τυπικής σκέψης. Η φιλοσοφία της εκπαίδευσης ρίχνει φως στις ιδέες που στηρίζουν την πράξη και τη σκέψη στην εκπαίδευση. Τα ερωτήματα που θέτουν οι φιλόσοφοι αφορούν τη φύση και τους σκοπούς της εκπαίδευσης, όπως για παράδειγμα ποιος άνθρωπος θεωρείται μορφωμένος, πώς οργανώνεται η γνώση και τι πρέπει να μαθαίνει κανείς. Οι φιλόσοφοι ενδιαφέρονται κυρίως για τις πεποιθήσεις, τις ηθικές αρχές και τις αξίες που διαπνέουν την εκπαίδευση. Πρόκειται για πολύ σημαντικά ερωτήματα που βρίσκονται στο επίκεντρο της όλης διαδικασίας και επομένως αναδύονται σε κάθε πλευρά της μελέτης της εκπαίδευσης. Είναι βασικά ερωτήματα στις συζητήσεις που αφορούν τη φύση ενός αναλυτικού προγράμματος, η οποία απορρέει από διαφορετικές ιδεολογικές θέσεις για την εκπαίδευση και τη δομή της γνώσης. Τα ερωτήματα αυτά ανακύπτουν, επίσης, όταν αναλύουμε τον τρόπο με τον οποίο οι πεποιθήσεις μεταφράζονται σε πολιτικές ή όταν εξετάζουμε ζητήματα προσωπικής ανάπτυξης και προόδου.

Κοινωνιολογία

Η κοινωνιολογία της εκπαίδευσης εξετάζει τις ευρύτερες κοινωνικές επιδράσεις στο άτομο μέσα στην εκπαίδευση και αναλύει τις διεργασίες της κοινωνικοποίησης. Οι κοινωνιολόγοι θέτουν ερωτήματα που αφορούν τις επιδράσεις της κοινωνικής τάξης, της εθνικότητας και του φύλου στις επιδόσεις, και εξετάζουν αυτά τα ζητήματα σε σχέση με διάφορες ιδεολογίες που διαμορφώνουν την εκπαίδευση. Η κοινωνιολογική ανάλυση ασχολείται με την εξουσία, ως στοιχείο που λειτουργεί σε διάφορα κοινωνικά επίπεδα, καθώς και με τον τρόπο με τον οποίο το στοιχείο αυτό επιδρά στα εκπαιδευτικά αποτελέσματα. Έτσι εξηγείται και το ενδιαφέρον των κοινωνιολόγων για την παραγωγή και την εφαρμογή της εκπαιδευτικής πολιτικής (Whitty, 2012). Για να κατανοήσουμε τα σύγχρονα εκπαιδευτικά συστήματα, είναι σημαντικό να μελετήσουμε

τη σχέση ανάμεσα στις κυρίαρχες ιδεολογίες και τις κοινωνικές δομές και αξίες που αυτές διαμορφώνουν μέσω της διαδικασίας της εκπαίδευσης.

Ψυχολογία

Η ψυχολογία της εκπαίδευσης ασχολείται κυρίως με τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι μαθαίνουν και αναπτύσσονται. Θέτει, λοιπόν, ερωτήματα που αφορούν την ωρίμανση, τη νοημοσύνη, την προσωπικότητα και τα κίνητρά μας, καθώς επίσης και την ίδια τη διαδικασία μάθησης. Ενδιαφέρεται για τη σχέση ανάμεσα στη φύση και την ανατροφή [nature and nurture], και για τον τρόπο με τον οποίο τα στοιχεία αυτά αλληλεπιδρούν και επηρεάζουν την ανάπτυξη και τις επιδόσεις του ατόμου. Η ψυχολογική ανάλυση ασχολείται, επίσης, με φιλοσοφικά ζητήματα που αφορούν τη φύση της γνώσης και της κατανόησης, και ενδιαφέρεται εξίσου για κοινωνιολογικά ζητήματα, αφού το άτομο θεωρείται ότι αποτελεί τμήμα ευρύτερων κοινωνικών ομάδων. Η εξέταση της παιδαγωγικής από ψυχολογική σκοπιά αποκαλύπτει επίσης τη σύνδεση μεταξύ ψυχολογικής και κοινωνιολογικής θεωρίας, καθώς και τις ιδεολογικές οπτικές που την επηρεάζουν.

Ιστορία

Η ιστορία της εκπαίδευσης προβάλλει τις αιτίες των πολιτικών και κοινωνικών αλλαγών που συμβαίνουν στην πορεία ανάπτυξης της εκπαίδευσης. Μας βοηθά να κατανοήσουμε την εξέλιξη του εκπαιδευτικού συστήματος και των εκπαιδευτικών δομών μέχρι τις μέρες μας. Πρόκειται για βασικές ημερομηνίες και συμβάντα στην πορεία ανάπτυξης του αγγλικού εκπαιδευτικού συστήματος που αντανακλούν τα σημαντικά πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα κάθε εποχής. Αν και η θεματική της εκπαίδευσης έχει αλλάξει σημαντικά από τα τέλη του 19ου αιώνα, οι λειτουργίες φροντίδας, πειθαρχησης και μεταφοράς της γνώσης που έχουν τα σχολεία και άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα παραμένουν και σήμερα σημαντικές στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες. Όπως επισημαίνει ο Dufour (2011: 3), «Για να μελετήσει κανείς την ιστορία της εκπαίδευσης σε οποιαδήποτε χώρα που διαθέτει ένα σύστημα τυπικής κρατικής εκπαίδευσης, πρέπει να εξετάσει και να κατανοήσει τη συγκεκριμένη αλληλεπίδραση των κοινωνικών, πολιτισμικών, οικονομικών και πολιτικών δυνάμεων που επενεργούν σε κάθε εποχή». Οι Goodman και Grosvenor (2009) επισημαίνουν τη σπουδαιότητα της ιστορικής διάστασης για μια κατανόηση με βάση το εκάστοτε πλαίσιο και για την ανάπτυξη μιας στρατηγικής οπτικής στους ανθρώπους που ασχολούνται με την εκπαίδευση.

Αξιολόγηση των τεσσάρων επιστημονικών πεδίων σε σχέση με τις επιστήμες της εκπαίδευσης

Καθένα από τα τέσσερα επιστημονικά πεδία συμβάλλει με τη δική του ιδιαίτερη οπτική στη μελέτη της εκπαίδευσης και εστιάζει σε συγκεκριμένα ζητήματα που σχετίζονται με τους δικούς του ιδιαίτερους προβληματισμούς. Είναι επίσης σαφές ότι οι περιοχές ενδιαφέροντος κάθε πεδίου αλληλεπικαλύπτονται. Παρουσιάζει, επίσης, ενδιαφέρον το γεγονός ότι τα τέσσερα αυτά επιστημονικά πεδία είναι ακριβώς αυτά που περιλαμβάνονταν στα πρώτα πτυχιακά προγράμματα Μπάτσελορ για την κατάρτιση των εκπαιδευτικών (Dearden κ. συν., 2009· McCulloch, 2002· 2012). Θα μπορούσαν να περιλαμβάνονται και άλλοι τομείς. Για παράδειγμα, η οικονομία της εκπαίδευσης θα μπορούσε να εστιάζει στη σημασία της εκπαίδευσης και της κατάρτισης για τη δημιουργία αξιόλογου και υψηλής εξειδίκευσης εργατικού δυναμικού ή στα οφέλη των κρατικών συστημάτων εκπαίδευσης σε σύγκριση με την παροχή σχολικής εκπαίδευσης στη βάση του ανταγωνισμού, υπό των πρίσμα των οικονομικών θεωριών για τα μονοπώλια και τις δυνάμεις της αγοράς.

Άσκηση αναστοχασμού: Η συμβολή άλλων αντικειμένων στην κατανόηση της εκπαίδευσης

Πώς μπορεί να είναι χρήσιμα άλλα επιστημονικά πεδία ή αντικείμενα, όπως η γεωγραφία ή η πολιτική επιστήμη, ως πηγή για τη μελέτη της εκπαίδευσης;

Όταν η ίδια η εκπαίδευση είναι το επίκεντρο μελέτης για τους φοιτητές, όπως συμβαίνει με τις επιστήμες της εκπαίδευσης, τότε είναι σημαντικό να μπορεί να αντλεί κανείς στοιχεία από αυτά τα επιστημονικά πεδία, όταν χρειάζεται. Αυτή η εκλεκτικιστική οπτική μπορεί να συμβάλει στην ανάδειξη μιας πληρέστερης εικόνας της όλης διαδικασίας και να παραγάγει νέες μορφές γνώσης και νέους τρόπους κατανόησης.

Συμπέρασμα

Στο κεφάλαιο αυτό περιγράψαμε τον τρόπο με τον οποίο οι φοιτητές έρχονται για πρώτη φορά σε επαφή με τις επιστήμες της εκπαίδευσης ως αντικείμενο μελέτης και τον τρόπο με τον οποίο η κριτική ενασχόληση με το πεδίο παράγει νέους τρόπους κατανόησης. Είδαμε πώς έχει αναπτυχθεί η μελέτη της εκπαίδευσης και περιγράψαμε τα βασικά χαρακτηριστικά αυτού του αντικειμένου, καθώς και τον τρόπο που μπορούν να περιγραφούν τα συστατικά στοιχεία του.

Δραστηριότητα για τους φοιτητές

1. Βρείτε τα κριτήρια αξιολόγησης για τις επιστήμες της εκπαίδευσης στον διαδικτυακό τόπο του QAA (www.qaa.ac.uk) και διαβάστε τα. Πόσο χρήσιμα τα θεωρείτε για ένα περίγραμμα του αντικειμένου των επιστημών της εκπαίδευσης; Πώς σχετίζονται με τα κριτήρια αυτά οι εμπειρίες σας από τις επιστήμες της εκπαίδευσης;

Συνιστώμενη βιβλιογραφία

Educational futures: The Journal of the British Education Studies Association (BESA). www.educationstudies.org.uk/journal. Αυτό είναι το διαδικτυακό επιστημονικό περιοδικό της BESA. Η πρόσβαση είναι δωρεάν και αποτελεί μέρος του διαδικτυακού τόπου της BESA, τον οποίο αξίζει να εξερευνήσουν οι φοιτητές και οι φοιτήτριες των επιστημών της εκπαίδευσης. Το επιστημονικό περιοδικό και ο διαδικτυακός τόπος περιλαμβάνουν συνδέσμους σε σχετικά άρθρα και επαφές εντός του πεδίου αυτού, που μπορεί να θέλετε να αξιοποιήσετε.

Μεταβείτε στον βοηθητικό διαδικτυακό τόπο αυτού του βιβλίου και βρείτε τα άρθρα των περιοδικών της SAGE που πραγματεύονται λεπτομερέστερα το θέμα αυτού του κεφαλαίου: <https://study.sagepub.com/bartlettburton4e>.